

9. Гоцуляк Ю.В. Теологія правового буття у вченні Фоми Аквінського. *Economic and law paradigm of modern society*. Issue 3. 2019. «Open Europe». P. 41–18.
10. Гурвич Г.Д. *Философия и социология права: Избранные сочинения*. Санкт-Петербург : Изд. дом СПб. гос. ун-та, 2004.
11. Несправа М.В. Моральні основи права у філософії Фоми Аквінського. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 3. С. 52–61.
12. Финнис Дж. Естественное право и естественные права / пер. с англ. В.П. Гайдамака и А.В. Панихиной. Москва : ИРИСЭН, Мысль. Серия «Право», 2012. С. 488–489.
13. Філософія права / за ред. Дж. Фейнберга, Дж. Коулмена ; пер. з англ. П. Тарашук. Київ : «Основи», 2007. 1256 с.

References:

1. Akvinskii F. (2010). *Summa teologii (Traktat o zakone)* [Sum of Theology (Treatise on the Law)]. Kiev: Nika-tcentr. pp. 11–24. [in Russian].
2. Akvinskii F. (2002). *Summa teologii [Sum of theology]*. Chast I. Voprosy 1–43. Per. S.I. Eremeeva (gl. 1–26), A.A. Iudina (gl. 27–43). Kiev: Elga, NikaTcentr, ElkorMK. 561 s. [in Russian].
3. Akvinskii F. (2010). *Summa teologii [Sum of theology]*. Chast 2-1. Voprosy 90–114 / Perevod, redaktsiia i primechaniia S. Eremeeva. Kiev: Nika-Tcentr. 432 s. [in Russian].
4. Akvinskyi T. (2003). *Komentari do Aristotelevoi "Polityky"* [Comments on Aristotle's "Politics"]. Per. z latyny O. Kysliuka; peredm. V. Kotusenska. Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnovy". 795 s. [in Ukrainian].
5. Balynska O.M., Yashchenko V.A. (2017). *Pryntsypy dialektyky ta metafizyky (formalnoi lohiky) u pravi* [Principles of dialectics and metaphysics (formal logic) in law]. *Naukovyi visnyk Lvivskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. Vyp. 3. S. 259–268. [in Ukrainian].
6. Baumeister A. (2010). *Svitlo intelektu y svitlo slavy: metafizyka piznannia u sv. Tomy Akvinskoho* [The light of intellect and the light of glory: the metaphysics of cognition in St. Thomas Aquinas]. *Sententiae*. № 2. S. 3–41. [in Ukrainian].
7. Bronzov A.A. (1884). *Aristotel i Foma Akvinat v otnoshenii k ikh ucheniiu o npravstvennosti* [Aristotle and Thomas Aquinas in relation to their doctrine of morality]. Sankt-Peterburg. 591 s. [in Russian].
8. Butkevich O. (2008). *Rol Fomi Akvinskogo u rozvitku mizhnarodno-pravovoï dumki Serednovichchia* [The role of Thomas Aquinas in the development of international legal thought of the Middle Ages]. *Ukrainske pravo*. № 1. S. 11. [in Ukrainian].
9. Hotsuliak Yu.V. (2019). *Teolohiia pravovoho buttia u vchenni Fomy Akvinskoho* [Theology of legal existence in the teachings of Thomas Aquinas]. *Economic and law paradigm of modern society*. Issue 3. Open Europe. P. 41–18. [in Ukrainian].
10. Gurvich G.D. (2004). *Filosofia i sotsiologiya prava: Izbrannye sochineniia* [Philosophy and Sociology of Law]. Sankt-Peterburg: Izd. dom SPb. gos. un-ta. [in Russian].
11. Nesprava M.V. (2017). *Moralni osnovy prava u filosofii Fomy Akvinskoho* [Moral foundations of law in the philosophy of Thomas Aquinas]. *Naukovyi visnyk Dnipropetrovskoho derzhavnogo universytetu vnutrishnikh sprav*. № 3. S. 52–61. [in Ukrainian].
12. Finnis Dzh. (2012). *Estestvennoe pravo i estestvennye prava* [Natural law and natural rights] / per. s angl. V.P. Gaidamaka i A.V. Panikhinoi. Moskva: IRISSEN, Mysl. Seriiia "Pravo". S. 488–489. [in Russian].
13. Feinberh Dzh., Koulmen Dzh. (red.) (2007). *Filosofia prava* [Philosophy of law]: per. z anhl. P. Tarashchuk. Kyiv : "Osnovy". 1256 s. [in Ukrainian].

DOI <https://doi.org/10.51647/kelm.2020.5.3.28>

MAJĄTKOWE PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ DO OBIEKTÓW SŁUŻBOWYCH PRAWA WŁASNOŚCI INTELEKTUALNEJ Utworzonych w Instytucjach SZKOLNICTWA WYŻSZEGO UKRAINY

Yuliia Osypova

pracownik naukowy Wydziału Ekonomiczno-Prawnego

*Naukowo-Badawczego Instytutu Własności Intelektualnej Narodowej Akademii Nauk Prawnych Ukrainy
(Kijów, Ukraina)*

ORCID ID: 0000-0003-3413-1263

Osypova@gmail.com

Adnotacja. W artykule zbadano zasady podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe prawa własności intelektualnej, które są tworzone w instytucjach szkolnictwa wyższego Ukrainy. Przy pisaniu artykułu zastosowano m.in. formalno-logiczne, formalno-prawne, porównawczo-prawne i logiczno-semantyczne metody badawcze. W trakcie badania określono ogólne wymagania obowiązującego prawa Ukrainy dotyczące możliwych opcji podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe własności intelektualnej. Ustalono, że między

normami Kodeksu Cywilnego Ukrainy, specjalnych przepisów dotyczących poszczególnych obiektów prawa własności intelektualnej, umowy stowarzyszeniowej pomiędzy Ukrainą a Unią Europejską, Europejską Wspólnotą Energii Atomowej i ich państwami członkowskimi istnieje konflikt prawny. Rozważono możliwe opcje jego przezwyciężenia. Ponadto autor artykułu zwraca uwagę na brak w przepisach Kodeksu Cywilnego i przepisach szczególnych jasnego wykazu przedmiotów prawa własności intelektualnej, które mogą powstać w związku z realizacją umowy o pracę. Ujawniono związek tej kwestii z kwestią podziału własności praw własności intelektualnej na obiekty usługowe prawa własności intelektualnej. Zgodnie z wynikami badań wskazano ogólną wizję możliwych opcji podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe prawa własności intelektualnej, które są tworzone w wyższych instytucjach edukacyjnych Ukrainy. Podano propozycje niezbędnych zmian w obowiązującym prawie Ukrainy. W tym samym czasie instytucjom szkolnictwa wyższego Ukrainy zaleca się, aby nie pozostawiać rozwiązani problemów dotyczących podziału majątkowych praw własności intelektualnej na obiekty służbowe prawa własności intelektualnej do woli prawa kolizyjnego, i przepisać odpowiednie przepisy w umowach cywilnoprawnych lub umowach o pracę z ich pracownikami.

Słowa kluczowe: majątkowe prawa własności intelektualnej, obiekty służbowe prawa własności intelektualnej, instytucje szkolnictwa wyższego, własność intelektualna instytucji szkolnictwa wyższego, pracodawca, pracownik, kolizja przepisów prawa.

ECONOMIC RIGHTS TO WORK-RELATED INTELLECTUAL PROPERTY RIGHTS OBJECTS CREATED IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS OF UKRAINE

Iuliia Osypova

Scientific Researcher at the Economic and Legal Department

*Scientific-Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Law Sciences of Ukraine
(Kyiv, Ukraine)*

ORCID ID: 0000-0003-3413-1263

Osypova@gmail.com

Abstract. The article investigates the procedure for the distribution of economic rights to work-related intellectual property rights objects, created in higher education institutions of Ukraine. For preparing the article, in particular, formal-logical, formal-legal, comparative-legal and logical-semantic research methods have been used. In the course of research general requirements of the current legislation of Ukraine concerning possible variants of distribution of economic rights to work-related intellectual property rights objects have been defined. It has been established that there is a legal conflict between the provisions of the Civil Code of Ukraine, special laws on certain objects of intellectual property rights, the Association Agreement between Ukraine and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States. Possible options for overcoming this legal conflict have been considered. Based to the results of the study, a general vision of possible options for the distribution of economic rights to work-related intellectual property rights objects, created in higher educational institutions of Ukraine, has been outlined. Proposals on the necessary amendments to the current legislation of Ukraine have been made. At the same time, higher education institutions of Ukraine are recommended not to leave the decision on the distribution of economic rights to work-related intellectual property rights' objects to the will of the legal provisions in this area, that contain a legal conflict, and to prescribe relevant provisions in civil or employment contracts with their employees.

Key words: economic intellectual property rights, work-related intellectual property rights' objects, higher education institutions, intellectual property rights of higher education institutions, employer, employee, legal conflict.

МАЙНОВІ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ НА СЛУЖБОВІ ОБ'ЄКТИ ПРАВА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ, СТВОРЕНІ В ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Юлія Осипова

науковий співробітник економіко-правового відділу

*Науково-дослідного інституту інтелектуальної власності
Національної академії правових наук України (Київ, Україна)*

ORCID ID: 0000-0003-3413-1263

Osypova@gmail.com

Анотація. У статті досліджено порядок розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти права інтелектуальної власності, що створюються в закладах вищої освіти України. Під час написання статті було використано, зокрема, формально-логічний, формально-юридичний, порівняльно-правовий та логіко-семантичний методи дослідження. У процесі проведеного дослідження визначено загальні вимоги чинного законодавства України щодо можливих варіантів розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти інтелектуальної власності. Встановлено, що між нормами Цивільного кодексу України, спеціальних законів щодо окремих об'єктів права інтелектуальної власності, Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами існує правова колізія. Розглянуті можливі варіанти її подолання. Крім того, автор статті звертає увагу на відсутність у нормах Цивільного кодексу України та спеціальних законів чіткого переліку об'єктів права інтелектуальної власності, що можуть

бути створені у зв'язку з виконанням трудового договору. Розкрито взаємозв'язок цього питання з питанням розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти права інтелектуальної власності. За підсумками проведеного дослідження окреслено загальне бачення можливих варіантів розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти права інтелектуальної власності, що створюються у вищих навчальних закладах України. Надано пропозиції щодо необхідних змін до чинного законодавства України. Водночас закладам вищої освіти України рекомендовано не залишати вирішення питань щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові об'єкти права інтелектуальної власності на волю колізійного законодавства, а прописувати відповідні положення в цивільно-правових або трудових договорах з їхніми працівниками.

Ключові слова: майнові права інтелектуальної власності, службові об'єкти права інтелектуальної власності, заклади вищої освіти, інтелектуальна власність вищих навчальних закладів, роботодавець, працівник, колізія норм права.

Вступ. Перед закладами вищої освіти України (далі – ЗВО) нині ставиться завдання не лише з підготовки висококваліфікованих кадрів, а й зі створення та подальшої комерціалізації їхніх наукових і науково-прикладних результатів. Успішне виконання означеного не вбачається можливим без юридично грамотного врегулювання питань розподілу майнових прав інтелектуальної власності на створювані у ЗВО об'єкти права інтелектуальної власності (далі – ОПВ). З огляду на той факт, що левова частка таких об'єктів створюється у ЗВО у зв'язку з виконанням трудового договору, дослідження питання розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на такі ОПВ має ключовий інтерес.

Питання розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПВ, зокрема й на ті, що створено у ЗВО, у своїх роботах розглянули такі науковці, як: В. Вірченко, Н. Давидова, С. Корновенко, О. Кульбашна, О. Парамонова, В. Судаков, О. Тверезенко, Н. Халаїм, О. Яворська, Т. Ярошевська, М. Яшарова. Аналіз зазначених публікацій дозволяє говорити про те, що більшість із них, на жаль, не мають комплексного характеру і розглядають означене вище питання лише з позиції окремих інститутів права інтелектуальної власності, зокрема авторського чи патентного права. Останнє є недостатнім з огляду на коло тих службових ОПВ, що можуть бути створені у ЗВО України.

Також варто зауважити, що законодавство України, присвячене правовому регулюванню відносин щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПВ, продовжує динамічно змінюватися. Отже, незважаючи на пильний інтерес науковців до питання розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПВ, останнє не втрачає своєї актуальності. Крім того, важливо наголосити, що національне законодавство України з розглядуваного питання є колізійним. З 1 вересня 2017 р. зазначена колізія норм проявляється не лише на рівні Цивільного кодексу (далі – ЦК) України (Civil Code of Ukraine, 2003) та законів України «Про авторське право і суміжні права» (About copyright and related rights, 1993), «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993), «Про охорону прав на промислові зразки» (On protection of rights to industrial designs, 1993), «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), а й на рівні норм ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003) та Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами (далі – Угода про асоціацію) (Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, 2014). Останнє, на жаль, також не знайшло свого належного висвітлення у вказаних вище роботах, але становить інтерес для дослідження з огляду на те, що ЗВО України є активними учасниками міжнародного співробітництва в освітній, науковій, науково-технічній та інноваційній сферах.

Також цікавим є питання, чи не передбачають норми законів України «Про освіту» (About education, 2017), «Про вищу освіту» (About higher education, 2014) та «Про наукову і науково-технічну діяльність» (About scientific and scientific and technical activity, 2015) якихось особливих умов щодо розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на службові ОПВ у разі створення останніх саме у ЗВО України. Зазначене питання виникає, зокрема, у світлі того, що вказані законодавчі акти у сфері науки й освіти передбачають відмінний від загального порядок розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на ОПВ, що створюються у ЗВО та наукових установах України, зокрема в рамках виконання науково-дослідних, дослідно-конструкторських та технологічних робіт, профінансованих державним коштом (About scientific and scientific and technical activity, 2015).

Основна частина. З урахуванням усього вищевикладеного, метою цієї статті є дослідження питання розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на створювані у ЗВО України службові ОПВ. Для досягнення вказаної мети вирішимо такі **завдання:** 1) розглянемо способи подолання вищезначеної колізії норм ЦК України, спеціальних законів та Угоди про асоціацію; 2) дамо відповідь на питання, чи не привносить чинне законодавство України у сфері освіти та науки якихось особливих умов у вирішенні означеного вище питання в разі створення службових ОПВ саме у ЗВО; 3) за результатами проведеного дослідження окреслимо можливі варіанти розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПВ, що створюються у ЗВО.

Методологічну основу цього дослідження становлять такі загальнонаукові та спеціальні **методи дослідження:** методи формальної логіки (аналіз, синтез, індукція, дедукція, узагальнення тощо), формально-юридичний, порівняльно-правовий та логіко-семантичний методи.

Результати. Питанню розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на службові ОПВ присвячено ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003), а також ч. 2 ст. 16 Закону України

«Про авторське право і суміжні права» (About copyright and related rights, 1993), ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993), ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (On protection of rights to industrial designs, 1993), ч. 1 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), абз. 1 ч. 1 ст. 17 «Про охорону прав на сорти рослин» (On protection of plant variety rights, 1993). Аналіз зазначених норм дозволяє зробити висновок, що вказані статті ЦК України та спеціальних законів визначають юридичну долю майнової частини права інтелектуальної власності на розглядувану групу ОПВ по-різному. Так, ч. 2 ст. 429 ЦК України говорить про *спільну* належність майнових прав інтелектуальної власності на «об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору» працівнику та його роботодавцю (Civil Code of Ukraine, 2003). Аналогічну за змістом норму містить і абз. 1 ч. 1 ст. 17 «Про охорону прав на сорти рослин» (On protection of plant variety rights, 1993). Що стосується ч. 2 ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права» (About copyright and related rights, 1993), ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993), ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (On protection of rights to industrial designs, 1993), ч. 1 ст. 7 Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), то означені норми спеціальних законів ведуть мову про приналежність розглядуваної категорії прав лише роботодавцю. З огляду на означене постає питання, на користь якого законодавчого акта треба вирішувати наявну колізію норм. Варто зауважити, що офіційна позиція щодо цього питання є лише стосовно службових творів. Так, згідно з п. 24 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав», у вирішенні питання приналежності майнових прав інтелектуальної власності на службовий твір треба виходити з положень ч. 2 ст. 429 ЦК України (On the application by courts of the norms of the legislation in cases of protection of copyright and related rights, 2010).

Що стосується фахової літератури, то, на думку науковців (Davydova, 2015: 48–49; Kornovenko et al., 2016: 80; Sudakov, 2019: 33–34; Tverezenko, 2010: 73–74; Khalaim, 2005: 11; Iavorska, 2016: 116), колізія норм, що розглядаються, також повинна вирішуватися на користь ч. 2 ст. 429 ЦК України. Водночас як аргументація зазначається таке: 1) ЦК України ухвалений пізніше; 2) у п. 4 Прикінцевих та перехідних положень зазначеного Кодексу встановлено, що ЦК України застосовується до цивільних відносин, що виникли після набрання ним чинності; щодо цивільних відносин, які виникли до набрання чинності ЦК України, положення цього Кодексу застосовуються до тих прав і обов'язків, що виникли або продовжують існувати після набрання ним чинності; 3) відповідно до ч. 2 ст. 4 ЦК України є основним актом цивільного законодавства; 4) норма ч. 2 ст. 429 ЦК України не має характеру посилення та не дає можливості змінити її спеціальним законом.

На думку автора цього дослідження, наведені вище позиція й аргументація є абсолютно слушним, однак зберігають свою актуальність натепер лише за подолання колізії між ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003) та ч. 2 ст. 16 Закону України «Про авторське право і суміжні права», ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ч. 2 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» (About copyright and related rights, 1993; On the protection of rights to inventions and utility models, 1993; On protection of rights to industrial designs, 1993). Що стосується колізії між ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003) та ч. 1 ст. 7 «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), то варто зауважити таке. Натепер означена вище стаття Закону України «Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів» діє у більш пізній редакції (від 19 вересня 2019 р.) (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), ніж ч. 2 ст. 429 ЦК України (редакція від 1 січня 2004 р.) (Civil Code of Ukraine, 2003). Тож ситуація щодо обрання належного способу подолання колізії між ч. 2 ст. 429 ЦК України та вищезначеною нормою спеціального Закону змінилася. Тепер на користь застосування норми спеціального Закону свідчить, по-перше, те, що в чинній нині редакції вона *набула статусу такої, яка ухвалена пізніше*, по-друге, вказана норма залишається *спеціальною* в порівнянні із ч. 2 ст. 429 ЦК України.

З огляду на вищезазначене можна зробити висновок, що під час вирішення питання розподілу майнових прав інтелектуальної власності на такі ОПВ, як компонування напівпровідникових виробів, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця, варто керуватися приписами відповідної норми спеціального закону (On protection of rights to the arrangement of semiconductor products, 1997), а не ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003). Хотілось би зауважити, що нині до Верховної Ради України подано два законопроекти (On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine (Regarding the Reform of Patent Legislation, 2019; About modification of some legislative acts of Ukraine concerning strengthening of protection and protection of the rights to trademarks and industrial designs and fight against patent trolling, 2019), що передбачають викладення ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» та ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону прав на промислові зразки» у нових редакціях. Якщо виходити з аналізу запропонованих змін, можна зробити висновок, що законодавець планує залишити чинними положення про те, що право на одержання патенту (у запропонованій редакції – право на державну реєстрацію) на вищезазвані службові ОПВ, за загальним правилом, належить лише роботодавцю. Тож, у разі ухвалення цих законопроектів розглядувана вище колізія між ч. 2 ст. 427 ЦК України та ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», ч. 1 ст. 8 Закону України «Про охорону прав

на промислові зразки» продовжить своє існування, однак правила її подолання в такому разі зміняться, вона буде вирішуватися на користь спеціальних законів.

Варто також зауважити, що під час вирішення питання приналежності майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПІВ украї найважливішим є розуміння того, що ст. 429 ЦК України, будучи загальною нормою, стосується не лише об'єктів авторського права, винаходів, корисних моделей, промислових зразків, компонування напівпровідникових виробів та сортів рослин, про можливий службовий характер яких прямо йдеться у спеціальному законодавстві, а й таких ОПІВ, як *виконання твору* та *порода тварин*. Про це свідчить, зокрема, буквальне тлумачення всіх трьох частин ст. 429 ЦК України (Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, 2014). Так, «об'єкт, створений у зв'язку з виконанням трудового договору» має відповідати, зокрема, таким критеріям: 1) щодо такого об'єкта законодавець має визнавати фізичну особу – творця; 2) зміст права інтелектуальної власності на такий ОПІВ має одночасно складатися з обох його складових частин, а саме: особистих немайнових та майнових прав інтелектуальної власності; 3) ініціатива зі створення такого об'єкта має виходити від роботодавця. Аналіз норм гл. гл. 36–46 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003), а також названих вище спеціальних законів дозволяє зробити висновок, що означеним критеріям натеper відповідають не лише твори, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин та компонування напівпровідникових виробів, а й *виконання твору* та *порода тварин*.

У контексті цього дослідження такий висновок дозволяє говорити про те, що, з огляду на відсутність у Законі України «Про авторське право і суміжні права» (About copyright and related rights, 1993) поняття службового виконання, а також не ухвалення спеціального Закону щодо породи тварин, під час вирішення питання приналежності майнової частини права інтелектуальної власності на вказані об'єкти, у разі службового характеру їх створення, варто керуватися положеннями ч. 2 ст. 429 ЦК України.

Також під час вирішення юридичної долі майнових прав інтелектуальної власності на такі службові ОПІВ, як винахід і корисна модель, треба пам'ятати про те, що Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» визначає дві групи службових винаходів і корисних моделей, а саме: 1) ті, що створено у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи доручення роботодавця; 2) ті, що створені з *використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва й обладнання роботодавця* (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993). Остання група ОПІВ не входить до кола «об'єктів, створених у зв'язку з виконанням трудового договору», про які йдеться в ч. 2 ст. 429 ЦК України. Це абсолютно слушно зазначає Н. Халаїм (Khalaim, 2005; 11). Отже, під час визначення приналежності майнових прав інтелектуальної власності на вказані групи службових ОПІВ варто виходити з того, що для першої групи службових винаходів (корисні моделі) варто керуватися положеннями ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003), а для другої – ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993).

Також варто констатувати, що системний аналіз норм законів України «Про освіту» (About education, 2017), «Про вищу освіту» (About higher education, 2014) та «Про наукову і науково-технічну діяльність» (About scientific and scientific and technical activity, 2015) дозволяє дійти висновку, що вказані законодавчі акти не містять положень, які б впливали на розподіл майнової частини права інтелектуальної власності на «службові» ОПІВ у разі їх створення саме у ЗВО України. Тож вказане питання має вирішуватися в загальному порядку.

Що стосується дії ч. 4 ст. 181 Угоди про асоціацію, то варто зауважити таке. Відповідно до ч. 4 ст. 181 зазначеної Угоди (Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, 2014) майнові права інтелектуальної власності на службові комп'ютерні програми, за загальним правилом, належать роботодавцю. Як бачимо, вказане положення йде у розріз із ч. 2 ст. 429 ЦК України, отже, знову маємо справу з колізією норм і необхідністю її подолання. Щодо цього варто зауважити таке. Відповідно до ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» (On international agreements of Ukraine, 2004), якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору. Аналогічне за змістом положення містить і ст. 10 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003). Крім того, відповідно до ст. 27 Віденської конвенції про право міжнародних договорів, до якої Україна приєдналася 14 квітня 1986 р. (Vienna Convention on the Law of Treaties, 1969), учасник цієї Конвенції не може посилатися на положення свого внутрішнього права на виправдання для невиконання ним договору. З огляду на зазначене, на перший погляд не викликає сумніву висновок про те, що під час вирішення питання розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові комп'ютерні програми треба керуватися положеннями ч. 4 ст. 181 Угоди про асоціацію. Проте вказане твердження потребує деяких уточнень. Так, відповідно до ст. 9 Конституції України (The Constitution of Ukraine, 1996) та ч. 2 ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України» (On international agreements of Ukraine, 2004), чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України. Тож у науковому середовищі постало питання про те, чи варто застосовувати положення Угоди про асоціацію тоді, коли йдеться про необхідність правового врегулювання відносин, що виникають суто між резидентами України (From 3 to 5: terms of non-use of TM as a reason to understand the validity of the Association Agreement, 2018; Zaporozhets, 2019; Sudakov, 2019; 34). Інакше кажучи, чи варто розглядати норми Угоди про асоціацію як норми прямої

дії. У вирішенні цього питання розділяємо позицію тих науковців (From 3 to 5: terms of non-use of TM as a reason to understand the validity of the Association Agreement, 2018; Zaporozhets, 2019), які вважають, що норми Угоди про асоціацію не варто розглядати як такі, що мають пряму дію, і обґрунтовують свою позицію таким. Угода про асоціацію є по своїй суті двостороннім договором, отже, застосування її норм варто розглядати так: Україна взяла на себе зобов'язання *забезпечити виконання вимог*, що містяться в нормах Угоди про асоціацію, саме *щодо Європейського Союзу, Європейського співтовариства з атомної енергії та їх держав-членів, та їх резидентів (юридичних/фізичних осіб)*. Водночас стосовно своїх внутрішніх відносин Україна взяла на себе зобов'язання лише щодо адаптації національного законодавства до вимог означеної міжнародної Угоди. Отже, у разі колізії норм чинного законодавства України й Угоди про асоціацію до відносин суто між *резидентами* України варто застосовувати положення законодавства України. Означене буде зберігати свою актуальність доти, доки не відбудеться адаптації положень чинного законодавства України до положень Угоди про асоціацію шляхом внесення до нього відповідних змін.

Погоджуємося з означеною позицією і вважаємо, що в разі виникнення правовідносин щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові комп'ютерні програми *між резидентами України та резидентами інших країн – учасниць Угоди про асоціацію* мають застосовуватися положення ч. 4 ст. 181 Угоди про асоціацію (Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part, 2014). У разі виникнення означених правовідносин суто між *резидентами України* треба керуватися положеннями ч. 2 ст. 429 ЦК України (Civil Code of Ukraine, 2003).

Висновки. У підсумку можна зробити такі висновки щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на створювані у ЗВО України службові ОПІВ. За загальним правилом майнові права інтелектуальної власності на *службові твори, виконання творів, винаходи, корисні моделі, промислові зразки, сорти рослин та породи тварин* будуть належати роботодавцю та його працівнику *спільно*. Водночас означене не стосуватиметься службових комп'ютерних програм, до процесу створення яких будуть залучені фізичні та юридичні особи – резиденти країн Європейського Союзу та держав – членів Європейського співтовариства з атомної енергії. Майнова частина права інтелектуальної власності на такі об'єкти в такому разі належатиме лише роботодавцю. Не буде спільної належності майнових прав інтелектуальної власності і на *службові винаходи (корисні моделі), що створені з використанням досвіду, виробничих знань, секретів виробництва й обладнання роботодавця*. Майнові права інтелектуальної власності на означені об'єкти також належатимуть лише роботодавцю. Важливо зауважити, що, виходячи зі змісту абз. 7–9 ст. 1 та ч. 1 ст. 9 Закону України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» (On the protection of rights to inventions and utility models, 1993), законодавець не передбачає можливості змінити означену приналежність майнових прав інтелектуальної власності на вказану групу службових винаходів та корисних моделей у договорі.

Майнові права інтелектуальної власності на *компонування напівпровідникових виробів*, що створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків чи за спеціальним дорученням роботодавця *після 19 вересня 2019 р.*, за загальним правилом будуть належати лише роботодавцю. Водночас майнова частина права інтелектуальної власності на означені ОПІВ, створені *до 19 вересня 2019 р.*, за загальним правилом буде належати роботодавцю та працівнику *спільно*.

З огляду на вищевикладене можна констатувати, що чинне законодавство України щодо розподілу майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПІВ є колізійним та складним для правозастосування, отже, потребує змін. У світлі цього ЗВО України можна рекомендувати, по-перше, здійснювати аналіз кола тих службових ОПІВ, що можуть бути створені в межах діяльності таких ЗВО. По-друге, маючи чітке уявлення про те, яким є коло означених об'єктів, визначати можливі варіанти найбільш економічно вигідного й ефективного розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на такі ОПІВ, прописувати ці варіанти у трудових або цивільно-правових договорах між ЗВО та його працівниками, не залишати вирішення цього питання на волю колізійного законодавства.

Що стосується пропозицій необхідних змін до чинного законодавства України, то вони такі. По-перше, необхідно усунути наявну колізію між нормами ЦК України та спеціальних законів шляхом їх узгодження. Якщо позиція законодавця і далі полягатиме в різному підході до порядку розподілу майнової частини права інтелектуальної власності на окремі групи службових ОПІВ, необхідно як мінімум у ч. 2 ст. 429 ЦК України передбачити можливість змінювати її положення не лише в договорі, а й у законі. Варто констатувати, що спільна приналежність майнових прав інтелектуальної власності на службові ОПІВ є далеко не найбільш вдалим варіантом вирішення цього питання. І, зважаючи на суть та мету інституту службових ОПІВ, носієм майнових прав інтелектуальної власності на такі об'єкти за загальним правилом має бути все ж таки роботодавець. Така позиція законодавця не лише подолає розглядувану вище колізію норм між ЦК України та спеціальними законами, а й буде важливим кроком на шляху адаптації чинного законодавства України до вимог ч. 4 ст. 181 Угоди про асоціацію. Для забезпечення балансу інтересів між працівником та роботодавцем у ч. 2 ст. 429 ЦК України має бути чітко закріплено право творця-працівника на винагороду. Чого, до речі, нині немає. Також слушним, на нашу думку, буде закріплення в ч. 2 ст. 429 ЦК України положення про те, що вказана винагорода має сплачуватися працівникові лише в тому разі, коли майнові права інтелектуальної власності на розглядувану категорію ОПІВ належать суто роботодавцю, або працівнику і роботодавцю *спільно*. Означені питання варто врегулювати не лише нормами спеціальних законів, оскільки останні існують не щодо всіх ОПІВ, а й у ЦК України. Крім того, законодавцю необхідно виробити чітку позицію стосовно кола тих ОПІВ, які варто

відносити до поняття службових ОПВ, щоб на практиці не виникало питань, чи входить до кола таких об'єктів, зокрема, виконання твору чи порода тварин, оскільки натепер встановити можливість віднесення означених ОПВ до кола службових можна лише після здійснення складного тлумачення норм ЦК України.

Список використаних джерел:

1. Віденська конвенція про право міжнародних договорів від 23 травня 1969 р. № 995–118. Дата приєднання України: 14.04.1986. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_118#top.
2. Давидова Н. Спирні питання патентного права у сфері вищої освіти (Досвід США та України). *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2015. № 4. С. 45–53.
3. Запорожець Л. Аспекти застосування положень Угоди про асоціацію щодо дострокового припинення дії свідоцтва України на знак. *Обговорення стану застосування Угоди про асоціацію України з ЄС у розрізі права інтелектуальної власності* : матеріали презентації, Комітет з інтелектуальної власності, Асоціація правників України, Київ, Україна, 19 червня 2019 р. URL: <https://uba.ua/documents/ЗапорожецьЛ.pdf>.
4. Корновенко С., Кульбашна О., Парамонова О. Право інтелектуальної власності науково-педагогічного працівника : монографія. Черкаси : Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького, 2016. 328 с.
5. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР.
6. Крайняк Ю. Від 3 до 5: строки невикористання ТМ як привід розібратися з дією Угоди про асоціацію. *Юридична газета online*. 20 червня 2018. № № 24–25.
7. Про авторське право і суміжні права : Закон України від 23 грудня 1993 р. № 3792–ХІІ.
8. Про вищу освіту : Закон України від 1 липня 2014 р. № 1556–VII.
9. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав : постанова Пленуму Верховного Суду України від 4 червня 2010 р. № 5.
10. Про міжнародні договори України : Закон України від 29 червня 2004 р. № 1906–IV.
11. Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26 листопада 2015 р. № 848–VIII.
12. Про освіту : Закон України від 5 вересня 2017 р. № 2145–VIII.
13. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3687–ХІІ.
14. Про охорону прав на компонування напівпровідникових виробів : Закон України від 5 листопада 1997 р. № 621/97-ВР.
15. Про охорону прав на промислові зразки : Закон України від 15 грудня 1993 р. № 3688–ХІІ.
16. Про охорону прав на сорти рослин : Закон України від 21 квітня 1993 р.
17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо реформи патентного законодавства) : проект закону України № 2259 від 11 жовтня 2019 р.
18. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення охорони і захисту прав на торговельні марки і промислові зразки та боротьби з патентним тролінгом : проект закону України № 2258 від 11 жовтня 2019 р.
19. Судаков В. Розв'язання колізій щодо виникнення виключних майнових прав на об'єкти авторського права, який створено на замовлення роботодавця (службовий твір). *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2019. № 5. С. 30–38.
20. Тверезенко О. Договір про розподіл виключних майнових авторських прав на твори, створені у зв'язку з виконанням службових обов'язків. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності* : збірник наукових праць. Маріуполь : Аванті, 2010. Т. 1. С. 72–76.
21. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони : Угода від 27 червня 2014 р. № 984–011.
22. Халаїм Н. Суб'єкт майнових прав інтелектуальної власності на службовий винахід (корисну модель). *Інтелектуальна власність*. 2005. № 4. С. 10–12.
23. Цивільний кодекс України : Закон України від 16 січня 2003 р. № 435–IV.
24. Яворська О. Охорона прав інтелектуальної власності науково-педагогічних працівників: здобутки, перспективи, проблеми. *Вісник Львівського університету*. Серія «Юридична». 2016. Вип. 63. С. 113–119.

References:

1. Videnska konventsiiia pro pravo mizhnarodnykh dohovoriv [Vienna Convention on the Law of Treaties]: Konventsiiia vid 23.05.1969 r. № 995–118. Data pryiednannia Ukrainoiu: 14.04.1986. [in Ukrainian].
2. Davydova N. (2015). Spirni pytannia patentnoho prava u sferi vyshchoi osvity (Dosvid SShA ta Ukrainy) [Controversial issues of patent law in the field of higher education (US and Ukrainian experience)]. *Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti*. № 4. pp. 45–53. [in Ukrainian].
3. Zaporozhets L.H. (2019). Aspekty zastosuvannia polozhen Uhody pro asotsiatsiiu shchodo dostrokovoho pryypynennia dii svidotstva Ukrainy na znak [Aspects of application of the provisions of the Association Agreement on early termination of the certificate of Ukraine on the mark]. *Materialy prezentatsii. Obhovorennia stanu zastosuvannia Uhody pro asotsiatsiiu Ukrainy z YeS u rozrizi prava intelektualnoi vlasnosti, Komitet z intelektualnoi vlasnosti, Asotsiatsiia pravnykiv Ukrainy, Kyiv, Ukraina*. [in Ukrainian].
4. Kornovenko S.V., Kulbashna O.A., Paramonova O.S. (2016). Pravo intelektualnoi vlasnosti naukovo-pedahohichnoho pratsivnyka [Intellectual property right of a research and pedagogical worker]: monohrafiia. Cherkasy: Cherkaskyi natsionalnyi universytet im. B. Khmelnytskoho. 328 p. [in Ukrainian].
5. Konstytutsiia Ukrainy [The Constitution of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. [in Ukrainian].
6. Krainiak Yu. Vid 3 do 5: stroky nevykorystannia TM yak pryvid rozibratysia z diieiu Uhody pro asotsiatsiiu [From 3 to 5: terms of non-use of TM as a reason to understand the validity of the Association Agreement]. *Yurydychna hazeta online*. 20 chervnia 2018. № 24–25. [in Ukrainian].

7. Pro avtorske pravo i sumizhni prava [About copyright and related rights]: Zakon Ukrainy vid 23.12.1993 r. № 3792–XII. [in Ukrainian].
8. Pro vyshchu osvitu [About higher education]: Zakon Ukrainy vid 01.07.2014 r. № 1556–VII. [in Ukrainian].
9. Pro zastosuvannia sudamy norm zakonodavstva u spravakh pro zakhyst avtorskoho prava i sumizhnykh prav [On the application by courts of the norms of the legislation in cases of protection of copyright and related rights]: Postanova Plenumu Verkhovnoho Sudu Ukrainy vid 04.06.2010 r. № 5. [in Ukrainian].
10. Pro mizhnarodni dohovory Ukrainy [On international agreements of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 29.06.2004 r. № 1906–IV. [in Ukrainian].
11. Pro naukovu i naukovo-tekhnichnu diialnist [About scientific and scientific and technical activity]: Zakon Ukrainy vid 26.11.2015 r. № 848–VIII. [in Ukrainian].
12. Pro osvitu [About education]: Zakon Ukrainy vid 05.09.2017 r. № 2145–VIII. [in Ukrainian].
13. Pro okhoronu prav na vynakhody i korysni modeli [On the protection of rights to inventions and utility models]: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3687–XII. [in Ukrainian].
14. Pro okhoronu prav na komponuvannia napivprovodnykovykh vyrobiv [On protection of rights to the arrangement of semiconductor products]: Zakon Ukrainy vid 05.11.1997 r. № 621/97-VR. [in Ukrainian].
15. Pro okhoronu prav na promyslovi zrazky [On protection of rights to industrial designs]: Zakon Ukrainy vid 15.12.1993 r. № 3688–XII. [in Ukrainian].
16. Pro okhoronu prav na sorty roslyn [On protection of plant variety rights]: Zakon Ukrainy vid 21.04.1993 r. [in Ukrainian].
17. Proekt Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy (shchodo reformy patentnoho zakonodavstva)” [On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine (Regarding the Reform of Patent Legislation) № 2259 vid 11.10.2019 roku. [in Ukrainian].
18. Proekt Zakonu Ukrainy “Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo posylennia okhorony i zakhystu prav na torhovelni marki i promyslovi zrazky ta borotby z patentnym trolinhom” [About modification of some legislative acts of Ukraine concerning strengthening of protection and protection of the rights to trademarks and industrial designs and fight against patent trolling] № 2258 vid 11.10.2019 roku. [in Ukrainian].
19. Sudakov V. (2019). Rozviazannia kolizii shchodo vynyknennia vykliuchnykh mainovykh prav na obiekty avtorskoho prava, yakyi stvoreno na zamovlennia robotodavtsia (sluzhbovyi tvir) [Resolving conflicts over the occurrence of exclusive property rights to copyrighted works created by order of the employer (official work)]. Teoriia i praktyka intelektualnoi vlasnosti. № 5. pp. 30–38. [in Ukrainian].
20. Tverezenko O.O. (2010). Dohovir pro rozpodil vykliuchnykh mainovykh avtorskykh prav na tvory, stvoreni u zviazku z vykonanniam sluzhbovykh oboviazkiv [Agreement on the distribution of exclusive property copyrights to works created in connection with the performance of official duties]. Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektualnoi vlasnosti: Zbirnyk naukovykh prats. Mariupol: Avanti. T. 1. pp. 72–76. [in Ukrainian].
21. Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu, z odniiei storony, ta Yevropeiskym Soiuzom, Yevropeiskym spivtovarystvom z atomnoi enerhii i yikhnimy derzhavamy-chlenamy, z inshoi storony [Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the European Union, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part]: Uhoda vid 27.06.2014 r. № 984–011. [in Ukrainian].
22. Khalaim N. (2005). Subiekt mainovykh prav intelektualnoi vlasnosti na sluzhbovyi vynakhid (korysnu model) [Subject of intellectual property rights to an official invention (utility model)]. Intelektualna vlasnist. 2005. № 4. pp. 10–12. [in Ukrainian].
23. Tsyvilnyi kodeks Ukrainy [Civil Code of Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16.01.2003 r. № 435–IV. [in Ukrainian].
24. Iavorska O. (2016). Okhorona prav intelektualnoi vlasnosti naukovo-pedahohichnykh pratsivnykiv: zdobutky, perspektyvy, problemy [Protection of intellectual property rights of scientific and pedagogical workers: achievements, prospects, problems]. Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriiia yurydychna. Vypusk 63. pp. 113–119. [in Ukrainian].